

mens en muziek
magazine

2008

2

Doelstelling

Dit is het eerste magazine van stichting Mens en Muziek. Deze stichting is ontstaan vanuit de Choroi-foundation, een fonds dat tussen 1966 en 2003 vanuit de antroposofie de ontwikkeling van nieuwe akoestische instrumenten in de sociaaltherapie gestimuleerd heeft. Dit resulteerde in een tiental sociaaltherapeutische werkplaatsen in Europa, die hun bijzondere muziekinstrumenten wereldwijd aanbieden.

(zie www.choroi.org)

Sichting Mens en Muziek wil deze activiteit verbreden en ondersteunt vernieuwende initiatieven op het gebied van akoestische muziek in muziekpedagogie, muziektherapie, instrumentenbouw, compositie en improvisatie. De 7 leden van de initiatiefgroep Mens en Muziek vertegenwoordigen deze doelgroepen.

De website www.mensenmuziek.nl, de digitale nieuwsbrief, de agenda, maar natuurlijk ook de workshops en conferenties, waar ervaringen gedeeld worden, dragen bij aan een levendig communicatieplatform.

Na twee zeer geslaagde conferenties organiseert stichting mens en muziek van 23-25 oktober 2008 haar derde conferentie in Schoorl. Ook dit jaar werkt aan deze conferentie een aantal zeer inspirerende mensen mee, waaronder: Madeleine IngenHousz, Reijer Ploeg uit Nederland, Lothar Reubke uit Duitsland, Michael Deason Barrow uit Engeland, Pär Ahlbom uit Zweden en Christiaan Boele die tevens een optreden verzorgt met het Ensemble Soinninkajo uit Finland. Het improvisatieduo IndiviDuo, Rike Kohlhepp en Thomas Reuter zal een werkgroep en een concert geven. Enkele de bovenstaande mensen komen in dit magazine aan het woord. Ook de nieuwe muziektherapie opleiding in Leiden (voorheen de Wervel, Zeist) wordt in beeld gebracht. Veel leesplezier toegewenst namens de initiatiefgroep: Esther Vis, Floortje Bedaux, Dick Verbeeck, Marcel van Os, Fenneken Francken, Petra Rosenberg en Eric Spielman

Inhoudsopgave

3 Doelstelling

4 *Het succesvolle carrièrepad van Madeleine Ingen Housz is geplaveid met obstakels*

8 *Jaarlijkse samenspeeldagen voor lier*

10 *Toekomstmuziek voor instrumentenbouwers*

13 *“Kunst maken betekent deelnemen aan de wereld” - Een interview met Thomas Reuter*

16 *Opleiding Muziektherapie nu erkende studierichting bij Hogeschool Leiden*

Colofon

hoofdredactie: Eric Spielman

eindredactie: Irma Lokhorst

vormgeving: Mathijs Altena

foto's: Jan Verweij (pag. 1, 2, 9) e.a.

Het succesvolle carrièrepad van Madeleine Ingen Housz is geplaveid met obstakels

door Eric Speelman

“Mijn muzikale carrière is gebouwd op een mislukking”, zegt Madeleine Ingen Housz in een gesprek over haar persoonlijke en professionele ervaring met muziek.

“Ik heb ooit blokfluit gestudeerd, dus de barokmuziek was me wel vertrouwd. Ik was geen virtuoos, daarom ging ik schoolmuziek doen en dat heb ik ook afgemaakt. Ik nam zang als bijvak, maar kreeg het advies om het als hoofdvak te doen. En daar ging het mis.

Ik begon goed, maar toen ik moest voldoen aan de verwachtingen van het conservatorium zaten er oude dingen in de weg. Ik raakte steeds meer op slot zal ik maar zeggen. Toen ik het conservatorium afgemaakt had kreeg ik de behoefte om allerlei herrie te gaan maken. Dat was zo intensief dat mijn stem na een paar weken op een heel andere plek zat, mijn stem had in korte tijd veel meer diepte en ik kon mijn emoties ook in de zang uitdrukken. Mijn zangdocent wilde gewoon door met haar klassieke traject. Ik besloot te stoppen met deze zangles.”

Die emotionele ontlading heeft je muziekcarrière dus in een heel andere richting gestuurd?

“Ja, het was voor mij zo’n bevrijding dat ik zelfs bij

optredens niet meer hees werd. Omdat mijn manier van zingen zo veranderd was ging ik ook heel anders denken over zingen.

Indertijd gaf ik les aan Vrije Scholen. Juist dankzij die crisis ging ik daarnaast workshops stemexpressie geven. Dat ging goed, de mensen hadden er echt iets aan en het was iets totaal nieuws. Er begon een nieuwe fase. Dit werd de rode draad in mijn werk. Zo ben ik begonnen met de passieprojecten. Ik zong bij de Nederlandse Bach Vereniging, daar maakte ik lekker barokmuziek op niveau. Toen ik in twee weken acht keer de Mattheus Passion uitvoerde dacht ik opeens: tussen al die mensen die jaarlijks komen luisteren zitten er vast ook veel die dit ook wel zouden willen zingen. Zo zijn de eerste meezingprojecten ontstaan, die zijn opgebouwd als een soort spoedcursus. In het begin moest ik alles noot voor noot instuderen en tapes maken waarmee de deelnemers konden studeren. Nu zijn er studie-cd’s, dat maakt het wel een beetje makkelijker. De ervaring van het zingen staat centraal, maar anderzijds wil ik ook de Mattheus Passion tot zijn recht laten komen. Wat ik zo mooi vind aan de meezingconcerten is dat, als mensen graag zingen en niet de druk voelen van een concert, de angst voor een foute noot helemaal naar de zijlijn gaat. De spontaniteit en de

vreugde is zo uit de koorklank te plukken. Mensen die daar een open oor voor hebben zeggen beleven er meer aan dan aan een perfect concert.”

Vind je dat een typisch westerse problematiek, deze angst om een “foute” noot te zingen?

“Nou, het is in ieder geval wel een typisch “denkproduct”. Mijn basiswet is dat het denken van boven komt en de energie van onderen. In de meezingconcerten durf je deze energie te laten gaan en daar komt veel moois uit voort. De controlekant is vaak dodelijk voor ons. Als je bijvoorbeeld een muzikale zin wilt zingen dan moet het bewustzijn alleen maar een waarnemende factor zijn, niet een kritiserende. Iemand heeft dan het gevoel van buitenaf naar zichzelf te kijken, zichzelf te zien spelen. Het is een bijzondere ervaring om je eigen spel waar te nemen, niet kritisch, niet of het goed of verkeerd gaat, maar objectief.”

Je vertelt over TAKETINA, wat is dat?

“Taketina is een ritmespel waarin de voeten een basismaat lopen, de handen een ritme klappen en de stem onafhankelijk daarvan wijsjes zingt. Er is zoveel ruimte voor plezier met elkaar. Dat is het cadeau dat je krijgt. De vraag of een concert goed gaat, is ondergeschikt geworden aan de beleving. Er wordt wel gezegd dat, als je de Taketina-oefeningen vaak genoeg doet, het je hele hersenpan als het ware opschoont. Als je na al die ritmische handen- en voeten- oefeningen

gaat zingen, zit je zangstem heel los in je lijf. Het evenwicht van vitaliteit en losheid, werkt ongelooflijk door op je stem.”

“Wil je iets vertellen over de uitgave van ‘Over de stroom’?”

“Deze bundel is voortgekomen uit mijn werk bij de schoolbegeleidingsdienst.

De indeling van de bundel stond vanaf het begin al vast. In het eerste hoofdstuk staan veel pedagogische aanwijzingen. De liederen en de canons zijn ingedeeld in sfeer: stemmige, vrolijke en gekke liederen. Het boek bevat liederen uit de hele wereld, maar ook liederen voor de jaarfeesten. Er is grote diversiteit in de moeilijkheidsgraad en veel liedmateriaal is meerstemmig.”

Voor wie is het boek geschreven?

“Voor vrije scholen, maar ik ben niet helemaal tevreden over de ondertitel: voor kinderen van negen tot veertien jaar.”

Van 9 tot 99 zou beter zijn?

“Ja, eigenlijk wel. Dat wordt ook duidelijk in het Vrije School leerplan. Tot negen jaar moet de muziek zich aanpassen aan de kinderen, daarna gaan de kinderen zich aanpassen aan de eisen van de muziek. Dat is een verkenningstocht. Het kind betreedt de wereld van de kleine werkjes van de grote meesters. En dat blijft je hele leven interessant, dus daarom klopt tot 14 niet echt. “

Heb je het gevoel dat er te weinig materiaal is voor de basisschool en dat leerkrachten niet weten wat ze moeten zingen met kinderen?

“Nou, op een gewone lagere school kunnen leerkrachten er zeker een aantal liederen uit doen. Ze moeten ook de vrijheid nemen om gewoon eenstemmig te zingen en de tweede stem eruit te laten, want het zijn alleen maar handreikingen. Er zitten constant handreikingen in van een tweede of zelfs derde stem, en waar mogelijk gitaar-accorden. Maar ook voor volwassenen die eenvoudige stukken willen zingen is het een heerlijk boek. De bijbehorende cd werkt natuurlijk ook heel stimulerend.”

Zie je parallellen tussen de Taketina-workshops en de antroposofische benadering van muziek?

“Het één worden met de muziek en de ervaring: ik ben nu muziek, ik ben ritme en ik kan nog toekijken ook. Zo’n Taketina-workshop gaat anderhalf uur non-stop door, daarna ga je even liggen om de stof op een andere manier tot je laten doordringen. Dat hoort er bij, dan landt het echt in je lichaam. Het ademritme, inspanssen, ontspannen, kennen we natuurlijk ook heel goed uit de Vrije School pedagogie. Zo leert je lichaam leren: je leert doseren. Er komen veel mensen met burn-out op deze workshops af. Mensen merken op dat ze meer resultaat boeken door minder hun best te doen. Ademhalen wordt op een andere manier benaderd, net als bij Werbeck’s “Übungen zum Vergessen des Atems.”

Kom je veel mensen tegen die angst hebben om fouten te maken in de muziekworkshops?

“Ja, heel veel. Voor mij was dat met betrekking tot het

zingen duidelijk, maar dat het ook in ritmeworkshops mogelijk was om veel vrijer met fouten om te gaan was voor mij een nieuwe ervaring. Het is geweldig om te zien hoe mensen in balans komen door de oefeningen.”

Muziek maken is ‘mens worden’?

“Jazeker. Muziek brengt mensen in evenwicht. Je lichaamstaal wordt hoorbaar in je stem. Daarom is het heerlijk om te luisteren naar iemand die ontspannen zingt, je neemt niet alleen de stem, maar eigenlijk de hele mens waar.”

Wat betekent muziekvernieuwing voor jou?

“Voor mij is het verbindende element belangrijk. De verbinding met jezelf, met de ander en met de wereld. De muziek nodigt uit om die verbinding te beleven en terug te vinden.”

Dus muziekvernieuwing kun je eigenlijk omschrijven als: optimaal muziek beleven, door het zelf te doen?

“Ja, vooral door het te doen, door zelf te spelen. Muziek is een spel. Niemand denkt meer aan spel als je het hebt over muziek spelen. Maar juist dit spelelement is van zo’n groot belang in de werkzaamheid van de muziek.”

Er is een zomerweek van 4 tot 10 juli 2008 o.l.v. Madeleine Ingen Housz waar bovenstaande elementen beoefend worden. 11/12 oktober is er een weekeinde Taketina in Driebergen. Op 19 december is er een meezing-Weihnachtsoratorium in de Geertekerk in Utrecht. ‘Over de stroom’ is verkrijgbaar in de boekhandel en via onderstaande website. Info en opgave bij www.passieprojecten.nl

Liedbundel
voor kinderen
negen tot veertien

Over de

Jaarlijkse samenspeeldagen voor lier

door Floortje Bedaux

Er zijn naar schatting enkele honderden lierspelers in Nederland. Een aantal van hen speelt regelmatig samen met anderen, maar veel lierspelers zijn helaas op zichzelf aangewezen. Nu klinkt één enkele lier natuurlijk prachtig, maar meerdere lieren samen laten de ruimte pas echt zingen. Het is dan ook voor iedere lierspeler een waar muzikaal genot om dit tenminste eenmaal per jaar te kunnen beleven.

De Stichting Wega verzorgt elk voorjaar een dag waarop alle lierspelers uit den lande welkom zijn. Met de aanwezigen studeren we de muziek in die een ieder van te voren thuisgestuurd heeft gekregen. Er wordt zoveel mogelijk gekozen voor muziek die speciaal voor de lier is gecomponeerd en die zowel eenvoudige als gecompliceerde partijen heeft, zodat iedereen mee kan doen. Aan het eind van de dag voeren we onze muziek uit voor, inmiddels aanwezige, familie en vrienden.

Het karakter van de dag is vooral ongedwongen. Naast het werken aan de muziek en aan de liertonen, zijn er natuurlijk de ontmoetingsmomenten. Deze dagen zijn zeer geschikt voor het leggen van (lier)contacten en het uitwisselen van ervaringen.

In de afgelopen jaren hebben we werken van Jan Nilsson (delen uit de Kalevala) gespeeld, hebben we enkele sprookjes omlijst met muziek van onder anderen Petra Rosenberg en hebben we genoten van een liersuite van Martin Tobiassen.

Op de 21e april van dit jaar hebben we Everyman van Colin Tanser gespeeld, een driedelige compositie voor lier en zangstemmen. Voor het komende jaar wordt er een stuk gecomponeerd door Kees van Unen. Deze Alkmaarse componist van koor- en orgelwerken, was geïnspireerd door de lierklank en schrijft dus nu voor onze volgende bijeenkomst.

Nadere gegevens over data en plaats vindt u in de nieuwsbrief en op de website www.mensenmuziek.nl

Donateur worden van stichting Mens en Muziek

Als steun in de rug kan de stichting uw financiële bijdrage goed gebruiken!

Van de donaties worden o.a. workshops, concerten en conferenties georganiseerd. En dat er behoefte is aan acties van stichting Mens en Muziek hebben we gemerkt aan de reacties van de Muziekconferenties 2004 en 2006. Vooral is er de behoefte om ervaringen met elkaar te delen, weer geïnspireerd te worden en collega's te ontmoeten.

Het bevorderen van muziekvernieuwing en een platform bieden voor mensen die beroepsmatig actief zijn als muziekleraar, muziektherapeut, musicus of instrumentenbouwer is de doelstelling van stichting Mens en Muziek.

De website: www.mensenmuziek.nl speelt een belangrijke rol om de doelen te ondersteunen. U vindt hier alle actuele informatie over workshops, studie- en werkgroepen, conferenties, concerten enz.

Wilt u donateur worden? Stort dan uw bijdrage op bankrekening nr. 35.85.42.863 t.n.v. stichting Mens en Muziek, Valkenlaan 14, 1871 AV Schoorl.

“Toekomstmuziek” voor instrumentenbouwers

door Eric Speelman

Half maart kwamen werkplaatsleiders van de sociaaltherapeutische Choroï-werkplaatsen samen in hun halfjaarlijkse overlegorgaan: ‘de internationale Choroï-Baurat’, ditmaal in Berlijn. Muziekinstrumentenbouwers op zoek naar toekomstmuziek. Wat brengt deze mensen samen en wat zijn hun vragen? Centraal staat de vraag in hoeverre sociaaltherapeutische werkplaatsen een bijdrage kunnen leveren aan deze vernieuwende muziekimpuls. Wat voor muziekinstrumenten vragen musici, therapeuten, kinderen en volwassenen van nu, welke klanken beantwoorden aan hun innerlijke muziekvoorstelling en beleven. Hoe maken we deze onhoorbare voorstelling hoorbaar! Kunnen we in de instrumentale klank de kwaliteiten van het gebruikte materiaal hoorbaar maken en de materie laten zingen?

*“Hoe kan ik mij oplossen
en toch mijzelf blijven,
vroeg het hout.
“Geef je aan de toon”,
antwoorde de bouwer
en hij greep zijn beitel. **

Alle materie was eens toon, hoe kunnen we deze toon uit haar betovering verlossen. “Geen materie zonder geest, geen geest zonder materie”, schrijft Steiner in zijn Wahrspruchworte. Er wordt door de bouwers en musici die op deze conferentie aanwezig zijn intensief gesproken over trilling en resonantie, spanning, elasticiteit, materiaalklank, ruimteklink, toonbeweging en hoe deze elementen in de instrumenten uiteindelijk naar de voorgestelde klank kunnen leiden. Vele fenomenologische klankproeven worden bestudeerd,

maar ook nieuw ontwikkelde instrumenten worden voorgesteld, kritisch bekeken en uitgebreid getest. Vijf nieuw ontwikkelde altlieren, met kleine verschillen in de bouwwijze worden intensief met elkaar vergeleken.

Met veel plezier wordt samen met een aantal musici (dit keer zelfs uit Japan) gemusiceerd en worden oefeningen uit de praktijk van de muziektherapeut en muziekdocent gedaan. Zo kunnen de bouwers zelf beleven hoe geschikt de tot nu toe ontwikkelde instrumenten, die in de werkplaatsen geproduceerd worden, zijn. In deze Choroï-Baurat passeert werkelijk de gehele muzikale mens de revue, zowel wat betreft de pedagogische, de therapeutische als ook de uitvoerende aspecten. Hier wordt steeds weer de aanzet gegeven om met de muziekvernieuwingsimpuls verder te gaan!

Choroï in muziekpedagogie en therapie

“Ohne Musik kein Leben” schrijft Wolfgang Wunsch in het geleidewoord van het opnieuw uitgekomen en zeker aan te bevelen boek: ‘Musik in Pädagogik und Therapie’ samengesteld door Gerhard Beilharz. Dit boek is een bundeling van artikelen, geschreven door diverse musici, pedagogen en therapeuten die, vanuit de antroposofie geïnspireerd, werken aan een nieuwe muziekcultuur. In het boek vind je diverse beschrijvingen over hoe nieuw ontwikkelde muziekinstrumenten een dankbare toepassing vinden in het ‘Erziehen und Heilen durch Musik’

Muziekpedagoog Michael Deason Barrow schrijft bijvoorbeeld een stuk in dit boek over het belang van de wereldmuziek voor het opgroeiende kind. Hij reist de wereld af met zijn workshops, waar hij o.a. met Choroï instrumenten zijn vernieuwende ideeën over muziekpedagogie een ontwikkelingskans probeert te geven. Zoals Bela Bartok probeerde aan te sluiten bij de traditionele

volksmuziek en deze op een verrassende wijze wist te metamorfoseren in inspirerende moderne composities, sluit ook Deason Barrow aan bij de volksmuziek, maar dan veelal wereldmuziek uit alle uithoeken! Juist in een multiculturele samenleving kan de rijkdom van de muziek uit andere culturen een inspiratiebron zijn en mogelijkheden bieden om tot nieuwe creaties en een nieuw muziekbeleven te komen. Binnen de muziekpedagogie en muziektherapie wordt veel gebruik gemaakt van deze bron. De metamorfose naar een 'hogere plan' is niet alleen afhankelijk van de creativiteit van de componist / arrangeur, maar wordt ook sterk bepaald door het gebruikte instrumentarium. Juist hier komen de Choroï instrumenten goed tot hun recht. Deze instrumenten zijn veelal ontwikkeld uit een directe therapeutische of pedagogische vraag. Een instrumentale klank, die aansluit bij de innerlijke klankbeleving of klankbehoefte en de muzikale mens in beweging kan brengen.

Een schoolklas vol operazangers

De authentieke volksmuziekinstrumenten maken vaak veel materiaalklanken hoorbaar, waardoor de klanken overmatig helder, vaak nasaal en dicht klinken. De klassieke instrumentenontwikkeling heeft ervoor gezorgd dat de klank in de ruimte vrij werd en ging zingen (sonoriteit). Een geweldige ontwikkeling in de ruimtelijke klank heeft in de afgelopen 300 jaar plaatsgevonden. De mens veroverde de muzikale ruimte, het akoestische instrumentarium werd steeds ruimtelijker en vrijer van klank. Ook ontwikkelden de instrumenten zich meer solistisch. Het klassieke orkest en het klassieke instrumentarium kwamen tot volle bloei. Het is interessant om deze ontwikkeling van de ruimtelijke klank door te trekken en tot de conclusie te komen dat de elektronische klankontwikkeling deze ruimtelijke werking van de muziek nog extremer doorvoert. De elektronische klankproductie is zelfs in staat om door de fysieke muren heen te breken en een geheel 'virtuele' klankwereld te scheppen. Wanen we ons bijvoorbeeld niet in een kathedraal bij het afspelen van een cd met orgelmuziek? In ieder geval overtreft deze klank de maten van mijn huiskamer!

Overtreft het tot volle bloei gekomen instrumentarium soms ook niet de menselijke muzikale maat? In ieder geval is het duidelijk dat er in de pedagogie en therapie behoefte is aan een andere klankkwaliteit dan in de concertzaal. Een schoolklas met kinderen die een stemvolume van operazangers hebben, zou waarschijnlijk voor de meeste leerkrachten een nachtmerrie zijn! Zo is het eigenlijk ook met muziekinstrumenten. Een schoolinstrumentarium moet aangepast zijn aan de grootte van de groep. Als we met 20 barokfluiten samenspelen, merken we meteen dat deze instrumenten eigenlijk helemaal niet voor het samenspel in grote groepen bedoeld zijn, maar echte solo-instrumenten zijn en in een klein ensemble het best tot hun recht komen. Om deze reden ontwikkelde Choroï al bijna 40 jaar geleden de Choroï-fluit, die helemaal gericht is op het gebruik in de klas. De terughoudende heldere, beweeglijke klank maakt het samenspel met een grote groep mogelijk. Deze instrumentale samenklank klinkt als het ware als een kinderkoor (en dus niet als een schoolklas vol operazangers!).

Een hoofddoel van Choroï-instrumentenbouwers is ervoor te zorgen dat het muziekleven van mensen van deze tijd, van jong tot oud, nieuwe mogelijkheden krijgt. Circa 200 mensen in de sociaaltherapeutische Choroïwerkplaatsen dragen dagelijks aan de verwerkelijking van dit doel bij!

Literatuur:

*'Het mysterie van de toon, in mens, ruimte en materie' Norbert Visser, Choroï-foundation, isbn 9060384105/nugi 924, www.choroï.nl en www.mensenmuziek.nl
'Musik in Pädagogik und Therapie' Gerhard Beilharz, Verlag Freies Geistesleben, www.freiesgeistesleben.com

Mens e

http://www.mensenmuziek.nl/

Platform Stichting Mens en Muziek

Eckwälden
Bad Boll, Duitsland

zaterdag 22 maart
10:30 uur
De Zonneboom
Leiden

Het Arame

Workshop z
• lees hier v

donderdag 27 maart
20:00 uur
Hogeschool Helicon Zeist
Zeist

Die Winter
Door Marce
• lees hier v

vrijdag 4 april
20:00 uur
De Nieuwe Badkapel
Den Haag

Gehoben is

Valborg
Arpid Scherm

Het Valborg
• lees hier v

zaterdag 5 april
20:00 uur
Kapelkerk

Gehoben is

Valborg
Arpid Scherm

mensenmuziek

- agenda (i.s.m. AntroVista)
- MM-actueel
- boeken (muziek-)
- contact
- conferentieMM
- doelstelling
- ensembles
- liernieuws-Wega
- muziek-pedagogie
- muziek-therapie
- nieuwsbrief
- opleidingen
- publicaties
- verslag/archief
- web-links

Bezoek de website van Mens en Muziek www.mensenmuziek.nl

Voor een agenda met workshops, concerten, conferenties etcetera. Nieuwe uitgaven die betrekking hebben op de muzikale werkgebieden: muziektherapie, muziekpedagogie, improvisatie, zang en zo. Maar bovenal biedt Mens en Muziek een platform waarop vernieuwende muzikale activiteiten zichtbaar gemaakt worden, een levend platform waar uitwisseling plaatsvindt.

De inspiratiebron voor Mens en Muziek ligt in de antroposofie en het is een uitdaging om deze gezichtspunten in verband te brengen met reguliere gezichtspunten.

Op de agenda van de website www.mensenmuziek.nl vind je vooral activiteiten die een vernieuwend karakter hebben, met een nieuwe benaderingswijze van muziek.

Stichting Mens en Muziek nodigt je uit om mee te werken aan deze levendige uitwisseling van ervaringen op het gebied van muziekvernieuwing, dat kan door het plaatsen van activiteiten op de agenda, het insturen van kopij voor de nieuwsbrief, of door deelname aan het forum op de website. We staan open voor alle initiatieven die bijdragen aan een inspirerende akoestische muziekcultuur.

Heb je interesse? Meld je dan aan voor de email-nieuwsbrief door een mailtje te sturen aan: mail@mensenzmuziek.nl

“Kunst maken betekent deelnemen aan de wereld”

Een interview met Thomas Reuter door Dick Verbeeck

De rode draad in het leven van Thomas Reuter is de vernieuwing van de muziek, echter niet op een intellectuele manier. “Het individuele moet serieus genomen worden.”

Kun je iets vertellen over de situatie waarin de hedendaagse muziek verkeert? Waar gaat de muziek heen? Wat zal haar rol zijn?

“Daar kan ik geen pasklaar antwoord op geven. Er zijn geen algemene recepten te geven voor de muziek. Ik kan mezelf alleen een persoonlijke vraag stellen: wat wil ik? Wat wil ik als mens en als musicus?

Ik denk dat het individuele werkelijk ernstig genomen moet worden. Het is een belangrijk thema, dat vaak te oppervlakkig genomen wordt. In antroposofische kringen bestaat de neiging om naar hogere principes te zoeken en daarmee een ideologie te bouwen, dat gebeurt vaak onbewust. In zo'n ideologie worden ook de kunsten ondergebracht. Sinds de twintigste eeuw geschiedt die ordening volgens ideologische principes steeds meer vanuit het intellect.

Als je dit in de muziek toepast, dan worden buiten-muzikale principes bepalend, of dat nu oude mineur majeur duidingen zijn, een antroposofische leer of het meten en tellen van de seriële techniek. Dat is niet kunstzinnig.

Ideologieën moeten weer oplossen en in beweging blijven. Daarmee keur ik het denken over de kunsten geenszins af. Ik wil alleen zulke bedachte principes niet als vormgevende kracht in mijn muziek laten werken.”

Wat is jouw persoonlijke vraag?

“Ik wil geen ideoloog zijn. Het belangrijkste thema in mijn kunst is op het moment de vraag naar uitdrukking. Dat klinkt misschien als een romantisch ideaal, maar voor mij is het een hele bewuste en individuele vraag.

Muziek, ook mijn eigen muziek, verveelt mij vaak. Dat heeft met twee dingen te maken: ten eerste slagen wij er niet in oude gewoonten en vaste uitdrukkingvormen los te laten. Ten tweede werken we te veel vanuit buiten-muzikale voorstellingen en ideologieën. Het idee uit de sfeer van het intellect werkt onmuzikaal. De centrale vraag is dus: hoe komen wij het werkelijk muzikale op het spoor?”

Heb je een begin van een antwoord op deze vraag?

“Ja, om te beginnen heb ik vijf aspecten, vijf werkgebieden op een rij gezet. Dat zijn mijn persoonlijke werkgebieden, daarmee houd ik me als kunstenaar bezig. Deze vijf aspecten staan ook centraal in mijn workshops over improvisatie.

- **Het horen, de waarneming:** Het muzikale luisteren is niet een “beschouwen”, niet een passief opnemen. Het is iets

14

waar de hele mens aan meedoet. Het is een wilsp proces, waarbij je je eigen wil ter beschikking stelt van de muziek.

- **Het spel:** Het thema vrijheid moet werkelijk serieus genomen worden. We moeten zoeken naar het levende element in de muziek.

- **Het oefenen:** Daarover alleen zou ik veel kunnen zeggen. Ik probeer in het oefenen de techniek steeds met het levende te verbinden. Dan alleen kan de techniek volledig dienstbaar worden aan de muzikale inhoud, aan de uitdrukking.

- **Studie:** de vraag naar het existentiële. Ik kan in mijn leven niet volstaan met te zeggen: ik ben musicus en ik speel eenvoudig. Ik moet blijven vragen naar het wezen van de muziek, het harmonische, melodische, de klank, het ritmische alsook de vorm. Wat betekenen deze overgeërfde termen, hoe kunnen we ze opnieuw onderzoeken, kwalitatief, vanuit de beleving? Hoe werken zij op de mens? Waarom beleven wij muziek zoals we haar beleven? Het werken met deze vragen is een levensopgave met een sterk filosofisch karakter.

- **Het overwinnen van onwetendheid en arrogantie:**

Ik vind het belangrijk mezelf vol in de werkelijkheid te plaatsen. Die werkelijkheid bestaat ook uit het verleden: Beethoven en Bruckner, ik kan ze als modern mens niet zomaar wegdenken, al lijkt dat soms wel zo. De werkelijkheid bestaat uit de muzikale omgeving, uit popmuziek, uit elektronica. Ik kan me daar niet van afwenden. Kunst maken betekent: deelnemen aan de wereld, verantwoordelijkheid dragen. In die zin begrijp ik Joseph Beuys als hij zegt: "Ieder mens is kunstenaar". Met deze thema's hoop ik dichterbij een individuele, persoonlijke uitdrukking. Een menselijke uitdrukking: wat druk ik uit met mijn leven, met mijn muziek? Dat is mijn hoogstpersoonlijke vraag, die tegelijkertijd een methode is. Daarmee stel ik mijn eigen "wijsheidsproductie" steeds weer op losse schroeven. Een ideaal is het kind. Het kind is onvervalst, het drukt zich uit zoals het is, individueel en menselijk."

Thomas Reuter (Eisenach, 1952) studeerde directie, compositie en piano. Deed uitvoerig onderzoekswerk op het gebied van improvisatie, het innerlijk horen als schepende bron voor innovatieve en vrije muziek. Is werkzaam als improviserend musicus met IndiviDuo (met violiste Rike Kohlhepp) en met nu Art trio. componeert en improviseert muziek voor de Christengemeenschap, geeft lessen en cursussen over muziek en improvisatie.

Tijdens de conferentie van Mens en Muziek zal IndiviDuo een improvisatiewerkgroep en concert verzorgen

Opleiding Muziektherapie nu erkende studierichting bij Hogeschool Leiden

*Met medewerking van Odulf Damen, Astrid Schoots
en Esther Vis*

De opleiding Muziektherapie op antroposofische grondslag was tot op heden alleen te volgen aan de Wervel. Medio 2006 is deze opleiding te volgen aan de Hogeschool Leiden. Wervel docenten Jolanda Grootendorst, Astrid Schoots en Odulf Damen maakten met de muziektherapie-opleiding de overstap naar de Hogeschool Leiden.

Op de Wervel bestond al lang de wens om samen met een erkende hbo-opleiding een partnerschap aan te gaan. Er zijn verschillende mogelijkheden bekeken en besproken. In 2004 zijn er concrete afspraken gemaakt met de Hogeschool Leiden. De muziektherapie-opleiding is nu een van de twee afstudeerrichtingen binnen de opleiding Kunstzinnige Therapie en erkend door het ministerie van Onderwijs. De Wervelopleidingen, muziektherapie en kunstzinnige therapie beeldend, worden afgebouwd.

De docenten muziektherapie voelen zich zeer welkom in de Hogeschool Leiden bij de sectie Zorg en Welzijn. De eerste groepen mogen nog klein zijn, maar het is de bedoeling dat de opleiding groeit. De voltijdstudie muziektherapie zal in september 2008 van start gaan.

Uitwisseling

De erkende opleiding heeft verschillende voordelen. Voor de afgestudeerden biedt het een grotere kans om met een erkend diploma een baan te vinden.

Door de krachten te bundelen (samen met kunstzinnige therapie beeldend) ontwikkelen de docenten, naast de bekende therapievormen, kunstzinnig therapeutische cursussen en kunstzinnige begeleiding. Dit gebeurt in samenwerking met de beroepsvereniging (NVKToag). Daarnaast ontstaat er nu gemakkelijker een uitwisseling tussen kunstzinnige therapie en creatieve therapie; enerzijds op Europees niveau, middels de conferenties die worden georganiseerd door European Consortium for Arts Therapies Education (ECArTE)¹. En anderzijds op nationaal niveau via de recente contacten met de Hogeschool Nijmegen. Hier worden bijvoorbeeld al workshops kunstzinnige therapie beeldend gegeven.

Kenniskring

In de Hogeschool neemt de methodiek van de verschillende therapievormen een belangrijke plaats in. De studenten leren hoe zij later de therapie een zichtbare positie kunnen geven binnen de instelling waar zij komen te werken. Ook wordt de muziektherapie daarmee duidelijker gepositioneerd in de maatschappij. De Hogeschool heeft een lectoraat antroposofische gezondheidszorg dat zich inzet voor (praktijk)onderzoek, publicatie, kennisuitwisseling en begeleiding van onderzoekers, docenten en studenten. Hiermee wil de lector de wetenschappelijk basis van antroposofische gezondheidszorg versterken en het kennisdomein verder ontwikkelen en vergroten. Het lectoraat fungeert als brug

tussen onderwijs, praktijk en onderzoek. Dit lectoraat wordt ondersteund door de kenniskring. Odulf is lid van deze kenniskring.

Lesinhoud

Het werken aan de Hogeschool is uitdagend. Het is een interessant spanningsveld om binnen de bestaande structuren en eisen toch de karakteristieke inhoud van de antroposofische muziektherapie te behouden en verder te ontwikkelen. Dat is alleen mogelijk door trouw te blijven aan identiteit en vakgebied.

De docenten moeten verantwoording afleggen, de lesstof beschrijven, onder andere in de studiehandleidingen. De docenten zijn nog steeds vrij wat betreft de lesinhoud.

Dynamiek

Op financieel gebied is de steun eveneens merkbaar; de Hogeschool heeft achttien sololieren en vijftien bourdonlieren aangeschaft. Er staat een prachtige concertmarimba in het muzieklokaal. Ook zijn er tien cornamuses aangeschaft. De chrottabouw cursus staat nog steeds in het curriculum. Het wordt steeds meer als een winst ervaren om het vak nu in deze context vorm te geven.

De dynamiek van de grote instelling wordt als heel positief ervaren. De grote diversiteit aan vaak gelijkgestemde collega's geeft het gevoel deel te zijn van het grote geheel aan verschillende beroepen die de gezondheidszorg rijk is.

Kaders

In de antroposofische muziektherapie wordt gebruik gemaakt van de temperamentenleer, de levensfasen en

1 Het belangrijkste doel van ECArTE is het vertegenwoordigen en aanmoedigen van de ontwikkeling van de Arts Therapies op Europees niveau. Zie ook www.ecarte.info

18

de planetentypologieën. Deze methodieken bieden kaders om de mens en zijn ziekte of ontwikkelingsprobleem te begrijpen en te behandelen. Dit kan gezien worden als een verruiming en verrijking van het reguliere mensbeeld.

In de opleiding muziektherapie is het essentieel dat de studenten openheid en beweeglijkheid in hun luistervermogen ontwikkelen zowel muzikaal als menskundig. Daarnaast is het belangrijk de vaardigheid te verwerven om methodisch en vanuit het gevoel te werken; een vorm van bewuste intuïtie.

Expressie

Een relatief nieuwe ontwikkeling binnen de antroposofische muziektherapie is het ontwikkelen van de expressieve benadering, naast de inlevende/impresieve methode. Met de inlevende muziektherapie is de antroposofie van oudsher bekend. De muziek wordt dusdanig aangeboden, dat de patiënt of cliënt zich kan inleven in de muzikale elementen. Deze muzikale elementen hebben een gezondmakende werking op de mens.

De expressieve muziektherapie is met name ontwikkeld door de reguliere muziektherapie. De muziek wordt gebruikt om de eigen individuele emoties en gevoelens te uiten, bijvoorbeeld door middel van muzikale improvisaties. De muziekopleiding wil wat betreft de expressieve

therapie leren van de reguliere muziektherapie, die reeds heldere methodieken geformuleerd heeft. Uit het werkveld blijkt dat de mens van deze tijd ook behoefte heeft om zich te uiten op zijn eigen individuele manier. De opleiding wil de basis van de inlevende methode uitbreiden met de expressieve benadering en richt zich op het evenwicht tussen die twee.

Tegenwicht

Heden ten dage is er op muzikaal gebied veel mogelijk. Er is ruimte om nieuwe wegen te onderzoeken, te experimenteren en te ontwikkelen. Maar er is ook veel eenzijdigheid. De popmuziek kan gezien worden als de hedendaagse volksmuziek. Liefhebbers hiervan komen in de praktijk van de muziektherapeut vaak voor. Popmuziek blijkt vaak, na enkele aanpassingen, goed bruikbaar te zijn voor de therapie.

Maar ondanks de grote aanwezigheid van klank en geluid in het dagelijks leven, blijft er in de mens een onderliggend verlangen bestaan naar stilte, rust en transparante klanken. Het is dus niet nodig om de muziektherapie mee te laten bewegen met de ontwikkelingen in de muziekindustrie. Meer dan ooit lijkt de muziektherapie tegenwicht te bieden aan kabaal, het streven naar perfectie en commercie.

mens en muziek *conferentie*

Eenheid - Veelheid

werkgroepen - lezingen - concerten

*m.m.v.: Pär Ahlbom, Floortje Bedaux, Christiaan Boele,
Madeleine Ingen Housz, Cornelia Nickel, Reyer Ploeg,
Thomas Reuter, Rike Kohlhepp, Lothar Reubke,
Michael Deason Barrow, Fenneken Francken,
Dick Verbeek, Soimminkajo, IndiviDuo*

23 - 25 oktober 2008

Scorlewald Schoorl (NH)

www.mensenmuziek.nl

☎ 072 509 9458

